

berlini tárgyalásairól, a fejedelemségekből Magyarországra irányuló fegyverszállítási tervekről és a szerb kormány a Határőrvidék fellátásával kapcsolatos elképzeléseiről. A hatóságok tisztában voltak azzal, hogy a nemzetközi helyzet kedvez a magyar függetlenségi törekvések felerősödésének, ezért fokozott figyelmet fordítottak a magyarországi udvarellenes tevékenységek leleplezésére és megtorlásra is.”

A Farkas Katalin monográfiájában foglaltak alapján elmondható, hogy a magyar politikai elit nem vádolható a jelzett időben passzivitással. Minden eshetőséggel számolt, minden lehetőségre nyitott volt. Ha bekövetkezik a remélt 40–50 ezer fős olasz hadsereg partraszállása Dalmáciában, amely mögött a tárgyalat korszak kezdetén ott áll a győztes Franciaország, a végén a győztes Poroszország, akkor nincs kizárva a szabadságharc megújulása Magyarországon.

A pesti központi bizottság egyik legrokonszenvesebb tagja, Keglevich Béla gróf, a „szép szöke

fiatalember”, aki már azért is népszerű volt, mert a mártír miniszterelnök, Batthyány Lajos leányát, Ilonát vette el feleségül, 1866 nyarán *Spectator* című röpiratában találóan fogalmazza meg a dilemmákat: „Pactálni, de nem mindenáron. A minden áron való pactálást a régi conservatív párt embereire hagyni. A minden áron való forradalmat a szélsőbalnak hagyni... Készen állni arra az esetre, ha a külviszonyok alakulása a magyar államnak Ausztria nélkül való fennállására esélyt idéznének elő; de készen állni az esetre is, ha a külviszonyok ránk csak részben kedvező alakulása esélyes béke megkötésére int.”

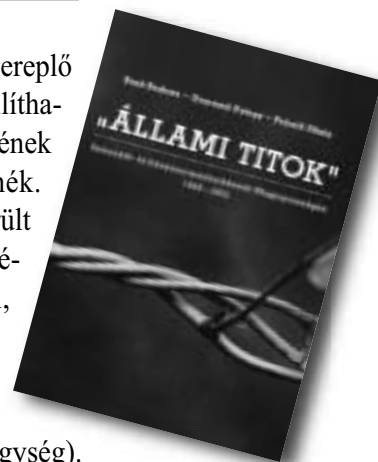
A részben kedvező viszonyok „csak” a kiegyezés tették lehetővé. A kiegyezéshez azonban nemcsak „a külviszonyok kedvező alakulása” kellett, hanem az is, hogy Bécsben tudatosodjék: az évek óta tartó megbékélési folyamat kudarc esetén a magyar fél a fegyveres harc vállalására is készen áll.

Kovács István

Amikről egykoron hallgatni kellett, azokról ma szólnunk kötelesség

Bank Barbara – Gyarmati György – Palasik Mária: „Állami titok”. Internáló- és kényszer-munkatáborok Magyarországon 1945–1953 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L’ Harmattan Kiadó, 2012.

tam volna a címben szereplő táborokról, de azt sem állíthatom, hogy azok történetének alapos ismerője lennék. Pedig már sokszor került szóba baráti beszélgetések során Buda-Dél, Kistarcsa, Recsk, Tiszalök, Csepel és természetesen a Hortobágy is (utóbbi nem mint tájegység).

Vannak történetek, személyek, helyszínek, amelyek és akik valahogy kiesnek a történeti köztudatból. Akadnak olyanok is, akik be sem kerülnek a köztudatba, mert nem kerülhettek bele. A kérdés általában az, hogy miért nem kerülhettek (kerülhetnek) bele?

Sokféle válasz adható a fenti kérdésre, s mind igaz lehet, de talán a legelgondolkodtatóbb az, amikor azt mondják: nem beszélhettünk (beszélhetünk) róla. S ha ilyen a válasz, máris megfogalmazódik a következő kérdés, ami igen rövid és egyszerű: miért nem?

Többek között ezek is eszembe jutottak, amikor az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának három munkatársa – Bank Barbara, Gyarmati György és Palasik Mária – nevével fémjelzett kötetet a kezembe vettem.

Természetesen nem voltam (és vagyok) annyira naiv, hogy úgy tegyek, mintha korábban nem hallot-

Egykori katona- és csendőrtiszt barátaim, kitelepítettek s családtagjaik beszéltek róluk, mint saját életútjuk egy-egy szomorú állomásáról. Nem kértek tőlem „némasági fogadalmat”, pedig szinte kivétel nélkül elmondták: egykoron aláírásukkal vállalták, hogy az ott és velük történetekről nem beszélnek, még a közvetlen hozzátartozóiknak sem.

Nem véletlen tehát, hogy a magyar társadalom tagjainak többsége nem hallott arról, hogy Magyarországon is működtek olyan kényszermunka- és internálótáborok, amelyek nem igazán különböztek a németek által működtetett koncentrációs táboroktól vagy a szovjet GULAG világ táboraitól. Az utóbbiról sem igazán lehetett szólni, míg az előbbiekről könyvtárnyi irodalom keletkezett.

S vajon lehet-e szelektálni a nemzet emlékezetében? Lehet-e csak egyoldalúan bemutatni a múltat,

és a mindenkori politikai hatalom birtokosai szája íze szerint írni a történelmet? Szerintem nem, s ezért is jó, hogy ha megkésve is, de megjelennek azok a könyvek, amelyeknek már évtizedekkel korábban ki kellett volna kerülniük a nyomdákából.

Elgondolkodtató és gondolatébresztő munka Bank Barbara, Gyarmati György és Palasik Mária közös munkája. Nem szaktudományos kötet, nem levéltári forrásokra lábjegyzetekben hivatkozó, de jól hasznosítható válogatott bibliográfiát közreadó könyv, amely hitelesen mutatja be a Magyarországon 1945 és 1953 között működött internáló- és kényszermunkatáborok rövid történetét, megnevezve az azok működtetéséért felelős személyek némelyikét, illetve a „hivatalokat”, közülük is első helyen a sokszor és sokat emlegetett ÁVO/ÁVH-t. Mert az utóbbi nélkül megismerni és megérteni a Magyarországon 1956-ig történeteket – s nem egy esetben az azt követő évtizedekét is – nem igazán lehet. Koncepciók perekről, embertelen kínzásokról, kitelepítésekről, politikai és közönséges gyilkosságokról tehetnek. Mindezek mindennaposak voltak a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja „ökleként” emlegetett szervezet életében. Nem kellett „reakciónak, fasisztának” lenni ahhoz, hogy valaki internálótáborban ébredjen egy átmulatott falusi búcsú alkalmával elmondott „Rákosi-vice”, vagy egy tisztára nem söpört udvar, esetleg nem kellő időben és mennyiségben beszigáltott gabona vagy állati termék miatt. Ha netán pedig az előző „népnyúzó, fasiszta, reakciós” rendszert szolgálta rendőrként, köztisztviselőként, katonaként, csendőrként, szinte biztos lehetett abban, hogy „célkeresztbe” kerül.

S ahogy haladt előre az idő, úgy kerültek egyre többen „célkeresztbe”. A magát „népinek” nevező kommunista hatalom számára már „reakcióssá, fasisztává” vált az egykoron koalíciós partner kiscgazda politikus, a szociáldemokrata párttag, az 1944-es polgári ellenálló és mindenki, aki naivul azt képzelte 1944–1945 fordulóján Magyarországon, hogy fel lehet építeni egy demokratikus, polgári értékrendet képviselő Magyarországot. Mert legyünk őszinték, naivnak kell tekinteni – az utókor ismeretei alapján pedig főleg – mindazokat, akik azt hitték, hogy a szovjetek által megszállt országban demokráciát lehet építeni. Mert Magyarország a hangzatos propagandakampányok és tapsviharokkal övezett „bejelentések” ellenére sem vált önálló, szuverén országgá, hanem a „nagy Szovjetunió” kényének-kedvének kiszolgáltató, megszállt ország volt – s maradt az gyakorlatilag 1990-ig –, ahol a törvény csak akkor vált törvénné, ha az megfelelt a szovjet elvárásoknak.

S az 1945 utáni Magyarországon épültek a kényszermunkatáborok, az internálótáborok, „dívott” az internálással kitélepítés és tízezreket fosztottak meg nyugalásuktól, vagyonuktól, szinte a mindennapi megélhetésüktől. Családok tízezrei váltak földönfutóvá, megbélyegzett családok gyermekei számára vált lehetetlenné a képességeiknek megfelelő továbbtanulás.

Mindez ma már történelem, de soha be nem gyógyuló seb azoknak, akikkel mindez megtörtént, s akik évtizedekig megbélyegzettként, másodrendű – lehet, hogy harmadrendű? – állampolgárként élhették az életüket.

Az „*Állami titok*” című könyv mondatai, a közreadott dokumentumok, az egyes történetek ezeket a leírtakat is előhosszák az olvasóból, mint ahogy azt is, hogy vajon miért nem volt elszámoltatás? Nem leszámolást kívánt a magyar társadalom többsége – ellentétben azzal, ahogy azt 1945 után az új hatalom tette –, hanem elszámoltatást. Elszámoltatást mindazon évtizedekről, amelyeket elvettek egy nemzet életéből, a hatalom kitarítottjainak és gyakorlóinak megnevezését, hiteles rendszerváltoztatást.

S hogy mi és milyen formában következett be? Azt mindenki maga tudja eldönteni, de ha körülnézünk napjaink Magyarországon, akkor azt láthatjuk, hogy nem az egykori recski rabok, a Hortobágyra kitelepítettek, az elvett vagyonukat soha vissza nem kaptak történeteit feldolgozó kötetek tucatjainak a lapjait forgatják az olvasók... Ezekről szinte alig tudunk valamit. S ez valamennyiünk felelőssége!

Ahogy közös felelősségünk és egyben kötelességünk az is, hogy megismertessük, akivel csak lehet, azt a múltat, amely félig letagadott és félig elhallgatott. S ehhez segíthet hozzá bennünket Bank Barbara, Gyarmati György és Palasik Mária közös munkája, amely néhány kisebb elírást, téves adatot tartalmaz ugyan, de mindezeknél sokkal, de sokkal fontosabb többek között az a 1746 nevet tartalmazó – lehetséges, hogy még nem is teljes! – névsor, amely az egykori recski tábor rabjainak állít emléket.

Ha majd újabb és újabb kötetek láthatnak napvilágot a „törvénytelen szocializmus” egy-egy fejezetéről, akkor készüljenek el azok a névsorok is, amelyek az ÁVO/ÁVH kihallgatóinak, a rabtáborok parancsnokainak és őreinek, a verőlegényeknek és a gyilkosoknak neveit tartalmazák! Róluk sem szabad megfeledkeznünk, mert vannak, akik még közöttünk élnek. Megnevezni őket kötelességünk, mert felejteni és megbocsátani lehetséges, de emlékeznünk és emlékeztetnünk kötelesség!

Szakály Sándor

Önéletírói pályázat időseknek

„FERENCVÁROSI ÉLETUTAK” címmel pályázatot hirdet
a Budapest IX. Ferencváros Önkormányzata
és az Írók Alapítványa – Széphalom Könyvműhely

Budapest Főváros IX. Kerület Ferencváros Önkormányzata és az Írók Alapítványa – Széphalom Könyvműhely pályázatot hirdet a városrész közelmúltjának személyes sorsokban tükröződő megírására, az itt élő vagy valamilyen életeseményük révén ide kötődő emberek sorsának, fontos életeseményeinek bemutatására, a személyes életutakban feltáruló történelem továbbörökítésére. Pályázatunk célja egyszerűsített, hogy a személyes történetek elbeszélése, megismerése segítségével felébressze a fiatalabb generációk érdeklődését, megértését és megbecsülését az idősebb nemzedékek iránt, és ezáltal erősítse a társadalmi összetartozás-tudatot, az egymásra utaltság érzését.

Pályázati témakörök:

- a személyes életút egy-egy eseményének a megírása,
- a személyes életútnak a megírása,
- egy átélt történelmi pillanatnak a megírása,
- az életút egy emlékezetes pillanatának megírása.

Pályázók köre: 60 év feletti természetes személyek, akik vagy ferencvárosi lakosok, vagy akiknek élete valami módon a IX. kerülethez, Ferencvároshoz kötődik.

A pályázat úgy is benyújtható, ha azt az elbeszélő valakinek „tollba mondja”. Ebben az esetben a fenti témakörökben készült interjút is elfogadjuk, ha azt az érintett idős személy adataival (név, lakcím, telefonszám vagy e-mail cím) és aláírásával hitelesíti, és ő maga küldi be pályázatunkra.

Beadható pályázatok száma: pályázónként egy pályázat.

Beadás módja: a papíron benyújtandó pályázatokat egy példányban, postai úton az Írók Alapítványa részére az alábbi címmel várjuk:

Írók Alapítványa
Budapest, 9. Posta – „postán maradó” 1450

Vagy személyesen is benyújthatók a pályaművek péntek kivételével hétköznaponta 10–15 óra között a 1097 Budapest, Lónyay utca 43. fsz. 1. címen (telefon: 06-1-351-0593).

Formátum: kézzel vagy géppel írt.

Terjedelem: kézzel írt dokumentum esetén maximum 20 A/4-es oldal (a szabályos fénymásoló papír nagysága) terjedelemben.

Géppel írt dokumentum esetén maximum 16 A/4-es oldal (a szabályos fénymásoló papír nagysága), 14-es betűméret, 1-es sorköz formátumban.

Beadási határidő: 2013. július 1.

Eredményhirdetés: 2013. december 4.

További tudnivalók

A beérkezett műveket szakmai bíráló bizottság bírálja el. A legjobb pályaművek díjazása: a legjobb pályázatot beküldők értékes könyv- és ajándécsomagban részesülnek.

Előre jelezzük pályázóinknak, hogy a 12 legjobb pályaműből az Írók Alapítványa – Széphalom Könyvműhely Ferencváros Önkormányzatának a felkérésére könyvet kíván szerkeszteni és megjeleníteni. **A beküldött pályázat szerzői jogait a kiadó a megjelenő könyv pályázónként 10–10 db tiszteletpéldányának a felajánlásával tudja ellentételezni. A pályázók a felhasználási jogot az írásuk pályázatra történő benyújtásával automatikusan átadják az Írók Alapítványának,** és azt a rendezők (az Írók Alapítványa ill. a Ferencvárosi Önkormányzat) a pályázók külön, további engedélye nélkül a szerző nevének feltüntetése mellett nyilvánosságra hozhatja és terjesztheti, a nyilvánosság számára bármilyen módon hozzáférhetővé teheti, illetve átdolgozhatja (műfordítás, színpadi feldolgozás).

Minden érdeklődőnek jó munkát kívánunk!

Budapest, 2013. március 14.

Ferencváros Önkormányzata
Írók Alapítványa – Széphalom Könyvműhely